Jukka Ihanus
Elintarviketeollisuusliitto ry

LAUSUNTO

1.11.2022

Eduskunta
Talousvaliokunta

HE 115/2022 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain, vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain sekä rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamisesta

Elintarviketeollisuusliitto (ETL) katsoo, että hallituksen esityksen tavoitteet ovat kannatettavia.

Hankintamenettelyjen pysyväisluontoisena ongelmana voidaan pitää tarjoajien vähäistä lukumäärää, johon merkittävänä syynä voidaan pitää menettelyjen monimutkaisuutta, sääntelyn tulkinnanvaraisuutta sekä kasvavia velvollisuuksia tarjoajille. Tavoitteeksi hankintalain kehittämisessä tulisi asettaa ketterät, selkeät ja "helppokäyttöiset" prosessit, joissa tarjoajille olisi vaivatonta ja yksinkertaista osallistua, ja joissa kannustettaisiin tekemään tarjouksia, myös PK-sektorilta. Tämä tukisi tavoitetta julkisten hankintojen taloudellisesta kestävyydestä.

Huoltovarmuuden turvaaminen osaksi hankintalain tavoitteita

Ukrainan sota ja globaali koronaviruspandemia ovat asettaneet eri maiden ruokahuollon ja elintarvikeketjujen toimivuuden koetukselle. Kotimainen ruoka- ja elintarviketuotanto muodostavat keskeisen osan yhteiskuntamme huoltovarmuudesta ja ruokaturvasta.

Ruoka-alan toimintaedellytysten turvaaminen niin normaali- kuin poikkeusoloissakin on tärkeä osa kansallisen huoltovarmuuden toteutumista. Toimivan ruokahuollon yksi keskeinen kivijalka on julkiset ruokapalvelut.

Kuten kansallisessa hankintastrategiassakin todetaan: hyvällä huoltovarmuudella turvataan kriisitilanteiden edellyttämä ruoantuotannon omavaraisuus. Kotimaisen ruoka-alan näkökulmasta osana nyt tehtävää hankintalain uudistusta huoltovarmuuden huomioivat kriteerit tulisi ottaa käyttöön julkisissa hankinnoissa, mikä palvelisi ei ainoastaan kotimaista elintarvikesektoria, vaan poikkileikkaavasti koko yhteiskuntaa.

ETL ehdottaa huoltovarmuuden lisäämisestä hankintalain tavoitteisiin. Hankintalain 2§:n 1 momentin tavoitteita tulisi täydentää seuraavasti:

”Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden, innovatiivisten, *huoltovarmuutta turvaavien,* ekologisesti, sosiaalisesti sekä taloudellisesti kestävien hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tavaroita, palveluja ja rakennusurakoita julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.”

Vaihtoehtoisesti valiokunnan mietinnössä huoltovarmuuden turvaaminen voitaisiin huomioida katsomalla se osaksi hankintojen taloudellista ja sosiaalista kestävyyttä täsmentämällä näiden käsitteiden sisältöä.

Julkisiin hankintoihin joustavuutta kustannusten noustessa

ETL kiinnittää huomiota siihen, että poikkeuksellisessa kustannuskriisisissä olevan alan tilanne tulisi kyetä huomiomaan myös julkisissa hankinnoissa. Sopimuskaudet ovat määrämittaisia ja monissa tapauksissa useiden vuosien mittaisia. Julkisissa elintarvikehankintojen sopimuksissa kohonneiden kustannusten siirtäminen on ollut vaikeaa sen vuoksi, etteivät julkiset hankintasopimukset mahdollista joustavasti kustannusten siirtymistä kilpailutettuihin hintoihin poikkeuksellisissa kustannustennousuissa. Hankintalain- ja -direktiivin mahdollistamat joustot hankintasopimuksen muuttamiseksi poikkeustilanteissa tulisi ottaa laajasti käyttöön hankintayksiköissä hintojen tarkistamiseksi. Näin toimimalla kyettäisiin auttamaan koko ruoka-alaa alkutuotannosta teollisuuteen nykyisessä kustannuskriisissä. Monissa tapauksissa hankintayksiköt ovat myös ilmoittaneet halustaan ottaa käyttöön hankintasopimuksissa olevia optiovuosia ilman mahdollisuutta hintojen tarkistukseen.

Lisäksi elintarvikemarkkinalain uudistuksessa tulisi varmistaa, että elintarvikemarkkinavaltuutettu voisi tutkia myös julkisten elintarvikehankintojen kohtuuttomiksi epäilemiään sopimusehtoja ja että valiokunta kiinnittäisi huomiota näihin kysymyksiin mietinnössään.

Kunnioittavasti

ELINTARVIKETEOLLISUUSLIITTO RY

Mikko Käkelä
toimitusjohtaja

Jukka Ihanus
yhteiskuntasuhdejohtaja

Lisätiedot: Jukka Ihanus, 050 463 9929, jukka.ihanus@etl.fi